

РАДОЈКО НИКОЛИЋ

ЗЕОЧКЕ ФАМИЛИЈЕ

Радојко Николић
УУ 32000 Чачак
Пагова 6

UDK: 314.62.06 "18/19" (497.11)

Овај текст о зеочким фамилијама и породицама уједно је и запис о становништву Зеока у његовом настајању током XIX и почетком XX века, као и о његовим досељеничким коренима, имовинском стању, сродничким и кумовским везама, променама и устаљивањима презимена и, напосред, о коначном гашењу појединих породичних заједница. Али, највише ће бити речи о преломном раздобљу – када су се фамилије почеле заснивати под данашњим презименима, односно о времену у коме су живели њихови прави зачетници. Расветлиће се, наиме, само почетно гранање родословног стабла (оснивач фамилије и његово прво и друго колело), на које ће свака породица лако моћи да додаје своје нове нараштајне гране.

Веродостојност сваког податка у овом својеврсном селском родопису заснована је на изворним писаним документима, у које спадају: чибучки тефтери (1822, 1824), тефтер десетка жита (1833), тефтери пореских глава (1835, 1839), протоколи рођених, венчаних и умрлих тијањске парохије (1837–1920), попис зеочких домаћинстава (1863) и текст

„Зеоке” у монографији Јована Ердѣљановића „Доње Драгачево” (1902).^{*} Сем тога, коришћени су натписи са старих споменика на зеочком гробљу и усмена казивања поузданијих познавалаца породичне и селске старине. Све ове изворе ваља подразумевати као правоважни ослонац за сваку исказану чињеницу, тврдњу и закључак у овом раду, јер се већина од њих неће у њему изричито и појединачно наводити, осим у случајевима када су, заиста, неопходни за нека посебна поређења и разјашњења.

У старијем селу и засеоку, у коме се цео комшилук познавао „лицем у лице”, лично име или надимак били су довољни да укажу на основне особености сваког суседа, па за њих строго одређено презиме није ни било од неке практичне важности. Сељани су се међусобно ословљавали само крштеним именом, па зато све до половине XIX века и у „Написанију умирајућих” тијањске парохије (1837–1858), којој је припадало Зеоке, срећемо преко половину уписаних беспрезимених покојника. Преминули су: Петар, Јован, Јовко, Максим, Гаврило; представиле се: Перуника, Обренија, Стамена, Спасенија, Аница. Жене су чешће без породичног имена, па се тешко може докучити коме су мужу припадале, а још је мучније дознати чија су и како су се презивала деца, означена једино као младенци. Презимена су у то време махом навођена само за виђеније људе у селу и челнике чувенијих домаћинстава, али је за сваког назначавано да ли је из Зеока или из Којића.¹

Ради прегледнијег увида у настанак и развој појединих фамилија, пратићемо их по временској и просторно-заселачкој настањености. Најпре ће бити реч о староседелачким породицама, а то су оне које су у селу постојале пре и за време Првог и Другог српског устанка, а потом о млађим, које су се досељавале у току друге половине XIX века или су настајале призећивањем у домове без мушког порода. И једне и друге помињаће се редом према њиховој смештености у засецима Зеоке, Којићи и Скок.

^{*} Прави називи наведених извора су: Тефтер чибука Нахија пожешка, 1822 (АС, инв. бр. 269); Тефтер чибука Нахија пожешка, 1824 (АС, инв. бр. 299); Тефтер десетка жита Нахија чачанска капетанија драгачевска, 1833 (АС, Мин. финансија, ЗТ-100); Тефтер пореских глава округ рудничко-чачански капетанија драгачевска, 1835 (АС, инв. бр. 439); Тефтер пореских глава округ чачански срез драгачевски, 1839 (АС, инв. бр. 532); Пописна књига, округ чачански срез драгачевски, 1863 (АС, Мин. финансија, књига бр. 206); Ј. Ердѣљановић, *Доње Драгачево, Српски етнографски зборник*, СА, Београд, 1902, IV.

¹ Зеоке и Којићи су били најпре засебна села, па су Којићи допније изгубили тај статус у корист Зеока. Иначе, Зеоке су сачињавала четири засека: Зеоке (у ужем смислу), Којићи, Скок и Брежђе. У протоколима рођених, венчањих и умрлих наводе се до 1855. године само Зеоке и Којићи, а од тада једино – Зеоке. Скок и Брежђе се не помињу ниједном, јер су рачунати као саставни делови Којића, док је Скок уписан само неколико пута на надгробним белезима из XIX века.

СТАРЕ ФАМИЛИЈЕ

ГАВРИЛОВИЋИ – Оснивач фамилије Гавриловић је Гаврило Марковић, који је поменут у чибучком тефтеру из 1822, а потом у тефтеру пореских глава 1839. године. Међутим, он се јавља и са презименом Станић (од 1838. до 1845), али и као Станчић, свакако по мајци Стани-Станки. Гаврилов син Сретен се по очевој смрти (1846) већ следеће године презива Гавриловић и то ће се презиме од тада заувек усталити. Сретен је 1863. живео у домаћинству са мајком Иконијом, а умро је у дубокој старости 1911. године оставивши за собом синове Светомира, Милисава и Божидара. (У ову фамилију не треба рачунати истоимену породицу Благоја Гавриловића Дилда, који се почетком XX века призетио на Остојића кућиште.)

МАНДИЋИ – Ова је фамилија добила породично име по удовици Манди „Зеочкој”, умрлој 1851. године. Та Манда је била супруга рано преминулог Јована Марковића, по коме је његов син Ристо једно време имао презиме Јовановић, како је оглашен и кад је умро (1862), а које се последњи пут појавило осамдесетих година уз имена Ивана и Милована Мандића. Презиме Мандић је први пут поменуто 1839. године, а већ 1863. постојала су три Мандића домаћинства, чије су старешине били Димитрије, Обрад и Ристова удова Миросава. Занимљиво је да је Ристо 1844. године убележен као Станић, што указује да су Мандићи и Гавриловићи (чије је старо презиме такође било Станић) истог порекла, а и заједничко им кумство на то упућује.

СИМОВИЋИ су се претходно презивали Или[ји]ћи и Илијашевићи по Илији Марковићу², уписаном у све тефтере кнез-Милошевог доба. Године 1839. с њим је убележен и Симо „син му”, по којем ће се доцније успоставити фамилија Симовић. Презиме Илић се јавља све до краја XIX века, Илијашевић и по Првом светском рату, а Симовић је почело постепено да се учвршћује тек после 1875. године. Главе два домаћинства са укупно 11 укућана били су 1863. године Радован и Мијаило Илијић. Радован је био присут, а уз Мијаила је једном (1868) приденута погрдна одредба Куштровић. Симовићи су доиста имали надимак Куштро, који означава особу тршаве, коврцаве или рашчупане косе. Право име оснивачу ове фамилије, Симу, било је Симеон, а који је иза своје смрти (1859) оставио синове Саву и Милосава.

2. Године 1841. умро је као жител зеочки неки Марко Царевић који је свакако заједнички предак Гавриловића и Мандића, а можда и Симовића, јер су се сваки од заснивача ових фамилија презивали Марковић, па је велика вероватноћа да су сва тројица били синови тог Марка.

НИКОЛИЋИ – Оснивач Николића је Никола Мићић, који се помиње у тефтерима до 1833. године, јер је већ следеће умро (а можда и убијен због старих бунтовничких греха почињених у време Бакове буне). По Николиној смрти остала је његова жена Стојна „обтерећена са 5^{оро} ситно деце”, по којој су се њени потомци четрдесетак година презивали Стојнићи. Презиме Николић је поступно установљавано после Стојнине смрти 1863. године, па је неизменично бележено са Стојнић, а потпуно је преовладало крајем XIX века. Иначе, Николићи су првобитно били Мићићи, по Николином оцу Мићи, а све садашње њихово потомство потиче од Николиних синова Милана и Миће. (Милан је као старешина домаћинства од девет чланова 1863. године пописан као Стојнић).

МИЋИЋИ – Браћа од стричева Симо и Василије задржали су старо презиме Мићић, под којим су убележени у списку пореских глава из 1839. године. Од Сима (који је 1833. означен као Милосављевић, а умро 1841. године) није остало порода по мушкој линији па је лозу Мићића наставио Василије, али се и она 1964. године угасила са смрћу његовог унуком Богосава-Боја. На огњиште Мићића био је дошао усињени Радојица Милошевић из Ртара, па пошто ни он није имао деце, ту се задомио нови усинак Драго Митровић, звани Босанац, који је у тај дом примљен 1942. године као избегло петогодишње дете из села Мислова код Хан-Пијеска.

ПЕТРОВИЋИ – Зеочки Петровићи добили су породично име по Петру Миловановићу, депутату који је учествовао на Сретењској скупштини при усвајању устава Кнежевине Србије 1835. године. Петар је умро 1837, а већ следеће године син Спасоје му је под презименом Петровић, које се од тада заувек усталило. Главна родословна грана ове фамилије ишла је линијом Спасојевог сина Милана, док је сав пород од другог сина Уроша изумро још пре његове смрти (+1892). Због многог умирања подмлатка, Петровићи нису могли да заснују већу породичну задругу, па су стално остајали на једној кући (мада су 1863. године у два домаћинства, којима су управљали Милан и Урош, имали једанаест укућана).

ЈАНКОВИЋИ су се у току XIX века тројако презивали. Осим Јанковићи били су једно време Максимовићи и Амицићи. Зачетник првобитног фамилијарног имена је Јанко Трифуновић, отац драгачевског кнеза и капетана Максима Амице, који је умро од куге 1817. године. Први пут презиме Јанковић је поменуто 1810. на надгробном белегу Јанковог сина Милоја „от села Зеока”. После Максимове смрти уз то основно презиме напореда се јављају Максимовићи (до 1868) и

Амиџићи (до 1873). Године 1863. на челу домаћинства од 13 чланова стајао је Амиџин син Лазар Максимовић. Занимљиво је да су потомци најстаријег Амиџиног сина Милије, Милош и Миладин, поменути по два пута као Милићи.

РИСИМОВИЋИ – Први пут се заподенуло презиме Рисимовић 1838. године, а понео га је Борисав, најстарији син Рисима и Танкосаве Јанковић. Рисим је брат капетана Максима Амице, а на надгробном споменику је означен као „главни Србин из фамилије зеочке” (1847)³, а Танкосава је она робиња која је 1815. године, умакавши из турског логора, јавила кнезу Милошу у Љубићу да се Турци спремају да беже из Чачка. Борисав Рисимовић (који је и сам са браћом Милојем и Ранком у почетку био Јанковић) пописан је 1863. године као старешина задружне породице од 15 укућана. Потоњи Рисимовићи воде порекло од Борисава и Милоја, док је пород од Ранка изумро још пре Јаворског рата.

ВУКОВИЋИ – Почетно презиме Вуковића је Вучићевић, добијено по Вучићу Стевановићу, за кога је у тефтеру из 1839. године као пореска олакшица уписано да је стар 60 година „и нездрав и има сина на женидбу”. Тај син је Новица, који је већ 1833. био убележен као Вучићевић, а то ће се презиме појављивати све до 1885. године, али покоји пут и као Вучковић. Садашњи његов облик, Вуковић, почео се уписивати још од 1840. и постепено је наткрилио оба претходна. У години 1863. било је пет малих домаћинстава ове фамилије – три Вучићевића, два Вуковића – над којим су старешинство имали Новичини синови Тодор, Јовица, Дмитар, Милисав и Милош.

ПАНТОВИЋИ су потомци Панта Радојичића, чије се име наводи у тефтерима из тридесетих година XIX века, а у оном из 1839. означен је као „сакат у ногу и у руку”. Отуда је, осим Пантовић, убележено неколико пута и презиме Радојичић, а само једном и Пантелић. Године 1863. на челу петочлане породице био је Јован Пантовић, али је његов дом ускоро заувек запустео јер су му укућани за кратко време поумирали. Три Пантовића пунолетна мушкарца, од којих два тек ожењена, упокојили су се у размаку од девет година (Радојица 1859, Милосав 1864, Јован 1868), док се Јовановим трима малолетним кћеркама губи сваки траг. Са Јованом, коме су надгробни белег подигли тутори Обрад Рисимовић и Јанко Јанковић, Пантовићи су се коначно угасили, а њи-

3. Чињеница да је постојала посебна фамилија Зеочка указује на могућност да се читав заселак по њој прозвао Зеоче. Та фамилија је, у ствари, друго име за стари род Берјана–Берјановића, који се разгранао у десет фамилија (Јанковић, Рисимовић, Николић, Вуковић, Петровић, Мићић, Мандић, Гаприловић, Симовић, Тупајић).

хово земљишно имање је већином припало туторима. Изузетак је да је оснивач ове фамилије једном уписан и као Пантелија Брезјанин (1847), што упућује на назив некадашњег засеока Брежђе (Брезје), у коме су Пантовићи били настањени.

ЦВЕТИЋИ – Године 1833. записано је име Радоње, 1835 – Рада, а 1839 – Радоја Цветића. То је иста пореска глава, којој се после тога губи сваки писани помен. Раде и Перуника су 1837. године добили сина Сретена, али да ли су и он и они убрзо помрли или се одселили нема никаквих поузданих доказа. Зна се само да ове породице није било при попису становништва 1863. године и да на давнашње постојање Рада Цветића опомиње назив његове некадашње окућнице која се зове Радовића.

ВУЧЕТИЋИ – Родоначелник Вучетића је Вучета Милошевић, који се под тим презименом појавио тридесетих година XIX века, а тако је уписан и на надгробном обележју. Као и Панту Брезјанину, Вучети је, кад је умро (1845), уз име, придодата заселачка одредница Брезнац, јер је и он живео на потесу Брежђа (Брезја). Од сина тог Вучете, Маринка (односно од његових синова Милована и Драгића) потиче све Вучетића потомство, јер Вучетин старији син Јован, који је 1863. био старешина породице од 10 чланова, није оставио крвне наследнике.

БОРЂЕВИЋИ – У чибучким и пореским тефтерима тројако је уписиван челник Ђорђевића фамилије: као Ђорђе Ђоровић, Ђор-Ђорђе и Ђорђе Радојичић. Објашњење за надимачку одредбу „Ђор” налази се у пореском списку из 1835. године, у коме је наведено да је Ђорђе „стар и ћорав”, што је потврђено и у „примечанију” из 1839. („ћорав рањен”). Ђор-Ђорђе је умро 1847. године, а оставио је иза себе сина Сретена, који је 1863. био старешина породице од девет укућана. Ђорђевићи су род са несталим Пантовићима, јер су са њима имали исте кумове, а једно су се време, као и они, презивали Радојичићи.

ИВОВИЋИ – Заснивач Ивовића је Иван Петровић-Перовић, син Петра Томића, означеног у пореском списку из 1835. године као „сакат од живине”, а 1839. као „сакат у ногу и одвећ убог”. Иван је 1863. управљао породицом од седам укућана, а умро је 1875. године, али су његови потомци и даље у црквене протоколе бележени као Томићи и Перовићи, док су Ивовићи трајали готово искључиво у усменом говору све до Другог светског рата. На Ивовића огњиште призетио се 1909. године Драгић Алексић из истог села, од када су званично нестали и Перовићи и Ивовићи.

КРЉАНЦИ су добили презименску одредбу по засеоку Крљани горњостуденичког села Коритник, из којег су се доселили у време Првог устанка. Уз ту завичајну ознаку јављају се и презимена Милутиновић, Миловановић и Радивојевић. Најпре се помињу Јован и Грујица Крљанац (1822), затим Јован и Радивоје Милутиновић⁴ (1833–1839), као и Периша, који је 1835. године „одсељен у с. Вирово”. Истовремено с њима поменут је и Илија Миловановић, који је и на надгробном камени уписан као „Крљан: Миловановић” (1845), док је писани помен Радивојевића сасвим редак, а само се једном (1838), по Јовану, појавио и облик Јовановић. Ова четири краткотрајна презимена ишчезла су из државне администрације средином XIX века, али се у говорном опхођењу Радивојевић задржало и по Првом светском рату. Године 1863. у Крљанцима је било четири домаћинства са укупно 29 чланова, што је представљало најбројнију фамилију у селу. Њихове су старешине били Миливоје, Милисав, Радивоје и Ранко (који се по оцу огласио као Сретеновић).

АЛЕКСИЋИ – Презиме Алексић било је устаљено још пре Другог устанка по неком Алекси о коме се ништа не зна. У свим тефтери-ма од 1822. до 1839. убележен је Симо Алексић, по коме су се Алексићи једно време презивали Симовићи, како су уведени и у пописну књигу 1863. године, када је кућевни старешина био Петар Симовић. Овај је Петар имао надимак Зера, а од његових синова Пантелије и Илије (који су и сами повремено, све до краја XIX века, ословљавани као Симовићи) умножили су се сви Алексићи. Презиме ове фамилије неочекивано се дуго задржало и за неке „старе” Аврамовиће, који су проистекли из Алексића рода.

АВРАМОВИЋИ – Родоначелник Аврамовића Аврам (+ 1851) уписиван је у чибучке и пореске тефтере од 1822. до 1839. године као Алексић, а презиме Аврамовић (које је неколико пута поменуто и као Аврамковић) први пут се приметно 1849. године уз његовог сина Сретена, који је 1863. године старешовао домаћинством од 11 чланова. Али, Аврамови и Сретенови потомци рачунати су и даље као Алексићи све до почетка XX века. Тако су Аврамови унуци од сина Лазара, Матије и Гаврило, и крштени и венчани као Алексићи, како су крштана и њихова деца све до 1909. године.

4. У чибучком тефтеру из 1824. године уписан је неки Радивоје трговац. То је свакако Радивоје Крљанац-Милутиновић, од кога ће се приметно презиме Радивојевић, а који је 1839. године у списку пореских глава убележен као бесомучан.

ЛОНЧАРЕВИЋИ – Преци ове фамилије су досељени из пожешког села Рогу, у којем се од старине грнчарило и лончарило. Они су потомци Милосава Лончара и његовог сина Перише, који се помињу у документима из доба прве владавине кнеза Милоша. Периша је по оцу једном (1838) убележен као Милосављевић, а по њему су се Лончаревићи закратко презивали Перишић, у првом реду његов син Станиша, старешина породице која је 1863. године имала 14 чланова. Презиме Милосављевић се потпуно губи после четрдесетих, Лончар шездесетих, а Перишић седамдесетих година XIX века, док се Лончаревић успоставило 1835. године. Лончаревића род се разграно од Станише, његове браће Милана и Милије и синова Саве, Радомира и Витомира.

ЋАЛОВИЋИ су са овим презименом први пут поменути 1822. године (Јован и Андрија), али су у току читавог XIX века преовлађивали облици Ћалов и Ћаловљевић, а њих је постепено пратило и преузимало мах новонастало Ћаловић. Оснивач фамилије је Јован Милићевић Ћалов, који је уписан на надгробном споменику као зеочки кмет (1843). Године 1863. на челу једног Ћаловљевића домаћинства био је Јованов син Тиосав (12 укућана), а другим је, с три члана, старешовао Андрија, за кога је наведено да је луд. У Ћалове је тада спадао и самац Сретен Петронијевић, који је тако именован по оцу Петронију, иначе Јовановом синовцу.⁵

ЂУРАКИЋИ – Као Ђурака први је именован 1833. године Марко Ђурака, а тако је после две године означен и Маринко, вероватно његов брат. Најраније породично име Ђуракића рода било је Плећовић, добијено по Арсенију Плећу–Ђураки, а које је последњи пут убележено 1846. године уз Арсенијевог сина Марка. Презиме Ђурака ће се помињати све до 1863, када је први пут уписано као Ђуракић уз име Стевана, главе породице од седам укућана. (Овај је Стеван у књизи венчаних 1855. године, по оцу, уведен као Марковић.) Али, и даље се оба облика употребљавају наизменично, да би почетком XX века сасвим преовладао млађи – Ђуракић, мада се у усменом опхођењу мештана и до најновијег времена људи из те фамилије ословљавају као Ђураке.⁶ Од Ђуракића је и Маринков сакати син Милија, који је у пописној књизи 1863. преименован на Маринковић.

5. Презиме Ћаловић је постало од речи *ћалов*, која означава приглупу и будаласту особу. Сматра се да је овај погрдан и увредљив надимак дошао од Турака, пред којима се један од предака ове фамилије правило *ћаловаст* да би избегао неку већу опасност.

6. На једно од три Ђурачка домаћинства привенчао се после Другог светског рата Страјин Веселиповић из Горачића, који је прихватио презиме – Ђуракић.

ОСАЋАНИ је старо презиме Јокића и Васовића, чији су се преци доселили из Осата у Босни. Као Осаћани помињу се браћа Јоко (који је у пореским тефтерима означен као килав) и Василије-Васо, по чијим су именима засновани Јокићи и Васовићи. Јоко и Васо су помрли половином XIX века, а њихово је презиме по Осату трајало још двадесетак година. Године 1863. било је три породице Осаћана. Старешина једне био је Вук Јокић (пет укућана), друге Милош Васовић (три), а треће Милан Васовић (пет). И док су се Јокићи и до данас одржали, Васовићима је изашао животни уврстак после Другог светског рата, када је умрла Ковина, удовица Милана Васовића, погинулог у Првом светском рату. На Васовића се имање призетио Михаило Вуковић из истог села, чији га син Вучић данас обдржава.

РАНЋИЋИ – Подаци из прве половине XIX века показују да су се Ранђићи презивали Аранђићи, по некој знатнијој жени Аранђији. Тек од 1857. године почело се ово презиме појављивати без почетног „А”, али је оно и даље живело напоредо с новим. Први познати Аранђићи били су Јован и син му Михаило и Глигорије-Глишо, чија се имена налазе у тефтерима из доба прве владавине кнеза Милоша. (Глигорије-Глишо је 1835. убележен и као Пауновић, јамачно по оцу Пауну, а Јован је 1839. уписан у порески списак као „нездрав и 60 год. стар”.) На челу два Ранђића домаћинства 1863. године били су Милош Ранђић (девет чланова) и Обрен Аранђић (шест чланова). Од њих двојице и Милошеве браће Милана и Марка развио се Ранђића род.

ПАЈОВИЋИ су пореклом од неког Павла-Паја, о коме ни писани ни усмени извори ништа не знају. Први именовани Пајовићи, Михаило и Гаврило (свакако браћа) поменути су у тефтерима из треће и четврте деценије XIX века, а помрли су исте, 1853, године. Ово се презиме рано учврстило и није подлегао променама, осим што је 1824. године Михаило Пајовић уписан као Кириџија, што указује да се он бар неко време бавио кириџиљом. Изузетак је и што је Гаврилов син Обрад приликом венчања (1848) означен као Гавриловић. Године 1863. постојала су три Пајовића домаћинства са укупно 19 чланова, чије су старешине били Обрен, Марко и Обрад. (После Другог светског рата на једно од три Пајовића домаћинства призетио се Стојан Ђунисијевић из Ртара.)

КУВЕЉИЋИ – Према Ердџановићу, Кувелје су се у време Карађорђевог устанка доселили „од некуд од Сјенице”, а старинско им је презиме било Игоре. Име ове фамилије изведено је од надимачке речи

нејасног значења *кувеља*. Њени житељи су и уписивани као Кувелје у чибучке и пореске спискове кнез-Милошевог доба. Први познати Кувелје су Димитрије (са синовима Јоксимом и Максимом) и Богдан, иза којих су остали Вуксан, Милан и Јован, који су 1863. године управљали са три одвојена домаћинства од укупно 24 укућанина. Већ од 1838. године улазило је у употребу презиме Кувелић, које ће сасвим преовладати тек крајем XIX века, али ће и до новијег доба у свакидашњем народном ословљавању остати и првобитни назив Кувелја, као и новији – Кувелјац.

КНЕЖЕВИЋИ су пређашње породично име за Даковиће, Јевремовиће, Јовковиће и Василијевиће, а који су се доселили из златиборског села Сеништа у време Карађорђевог устанка. Кнежевићи се помињу углавном до 1880. године, а већ су се од четрдесетих година почели разделявати на Даковиће, Јевремовиће, Јовковиће и Дмитровиће-Василијевиће. Као Кнежевићи убележени су по први пут Јовко (1822), од кога су Јовковићи; Данило (1822), који је оснивач Даниловића, односно Дмитровића-Василијевића; Милош (1863), син Јеврема Михаиловића (од кога потичу Јевремовићи). Последњи пут презиме Кнежевић урезано је 1909. године на споменику Павла Јевремовића-Кнежевића, који је за време кнеза Михаила био „командир батаљону народне војске”.

ДАКОВИЋИ – Презиме Даковић се први пут помиње 1841. године, када се венчао Вучић Даковић, а породица им се 1863. године састојала од свега четири члана, на чијем је челу стајао Јован Даковић, који је живео са малолетном децом умрлог брата Вучића – Луком, Јеремијом и Ристом. Даковићима је предак Данило Кнежевић-Дмитровић, чији је надимак био Дако, а по коме су се његови синови Вучић и Антоније средином XIX века презивали и Даниловић. Пород овог дома био је махом женског рода, а мушки је рано умирао и коначно се угасио 1919. године смрћу двадесетогодишњег младића Николе, па се у Даковића кућу по Првом светском рату, за Лукину кћерку, привенчао Драго Јевремовић из истог села. По том Луки-Лују и зет је добио надимак Лујо, а његови синови – Лујовци.

ЈЕВРЕМОВИЋИ су потомци поменутог Јеврема Михаиловића, чије се име нашло у тештеру десетка жита капетаније драгачевске 1833. године. Јевремов син Милош (заједно са браћом Павлом, Константином, Урошем и Млађеном) још се и 1863. године презивао Кнежевић, док је његов најближи сродник Мијаило већ тада био Јевремовић. Милош је предводио домаћинство од једанаест, а Мијаило од девет чланова.

ва. Од пет Јевремових синова и Мијаиловог брата Милана и синоваца Лазара и Миће Јевремовића се фамилија брзо увећавала, тако да је почетком XX века постала најбројнија у селу.

ЈОВКОВИЋИ – Зачетник Јовковића је Јовко Кнежевић, који се по оцу Лазару презивао и Лазаревић. Јовко је био учесник Другог устанка, а умро је 1839. године, после које се, по њему, запоменуло презиме Јовковић. Јовковића домаћинством од 10 чланова управљао је 1863. Јовков син Милорад, који је имао брата Јована и синове Косту, Александра, Танасија и Милоша. Милорад је био прави потомак некадашњег претка-кнеза, јер је као посланик Светоандрејске скупштине, (1858) потврдио да уме да обавља политичко-друштвене послове и да „кнезује” селом и општином.

ВАСИЛИЈЕВИЋИ – Осим Кнежевић, Василијевићи су се раније, као и Даковићи, презивали Даниловић, али и Дмитровић, а засновао их је Василије Дмитровић, брат Данила Дмитровића. (Даниловићи се јављају у црквеним протоколима до 1860, а Дмитровићи до 1875.) Старешина породице од четири члана био је 1863. Милоје Василијевић, који је живео у заједници са братом Матијом. Од њих двојице се развило не тако бројно потомство Василијевића. Неочекивано је да се крајем XIX века у књизи умрлих два пута нашло презиме Вишњић, добијено по Василијевој жени Вишњи.

СЕЛАКОВИЋИ – Презиме Селаковић први је понео неки Мален, који је 1822. године имао 25 оваца и коза. Доцније, све до пред крај XIX века, трајала су напоредо два његова облика: Селак и Селаковић. Старешина домаћинства од шест чланова био је 1863. Андрија Селак, који је после две године (кад је и умро) означен као Селаковић. По овом Андрији његови су се синови Милисав и Радисав закратко оглашавали и као Андрићи. Селаци су прispели од Увца, из Сеништа, и њих су, према Ердџановићу, привели раније досељени Даковићи, али је ово првашње њихово презиме остало само за оне који су се настанили на Крљанском брду, док су се они на Скоку опраделили за нова породична имена: Маленовић и Ђуновић.

МАЛЕНОВИЋИ су од већ поменутог Малена Селаковића, који је у чибучком тефтеру из 1824. године, по оцу Танасију Савићу,⁷ уписан и као Танасијевић. (Иначе, Мален је 1840. поменут и с презименом Са-

7. Ове скокарске Савиће, од којих су Маленовићи и Ђуновићи, треба разликовати од Савића који су доцније настали од бабе Саве и који су настањени у „зеочком” засеоку. По Јовану Савићу његов је син Милоп, иначе Маленовић, у књизи венчаних 1863. године уписан као Јовановић.

вић, а које ће се у писаној документацији сретати све до 1858. године). Домаћинством од шест чланова старешовао је 1863. Никола Танасијевић, који је два пута пре тога уписан и као Маленовић, а као такав је и умро (1894). Породично име Маленовић први пут је уписано 1843. године. Због претежног рађања женске деце (Милош Маленовић је имао седам кћерки, а ниједног сина) и учесталијег умирања мушког подмлатка, ова је фамилија остала на једном дому, а на њена су се „упражњена” женска огњишта призетила два зета из истог села: један из Каровића, други из Николића.

БУНОВИЋИ – Оснивач Ђуновића рода је блиски сродник Танасија Савића, Ђунисије (који је 1842. године означен и као Селаковић), а по коме су Ђуновићи у почетку били Ђунисијевићи. Презиме Ђунисијевић се јавило 1853, а десет година доцније старешина инокосног домаћинства био је Сава Ђунисијевић, који је живео у заједници са братом Илијом. Надимак одмила тог Саве био је Ђуне, па се по њему седамдесетих година учврстио нови облик презимена – Ђуновић. Све потомство садашњих Ђуновића води порекло од Саве и Илије.

ТУПАЈИЋИ за родоначелника имају учесника Другог устанка Радисава Тупају, који је под тим надимком поменут 1822, али и на надгробном белегу (1837), на коме је уписано да је „крабри војник био”. Тај Радисав је 1833. означен као Драгићевић, како ће бити уведен и после четири године у протоколу умрлих. Радисав Тупаја–Драгићевић је припадао старој зеочкој породици Берјани, на шта упућује и његово гробно место, које је на делу гробља на коме се сахрањују потомци Берјановића – Николићи. Тупајин син Лазар – Лазо једно се време презивао Радисављевић, али је 1863. пописан као Тупајић, када је старешовао задругом од 15 чланова, коју су сачињавали укућани његових синова Аксентија, Сретена и Милосава. Презиме Тупајић се први пут нашло у пореском списку из 1839. године, али су половином XIX века неколико Лазових потомака бележени и као Лазовићи.

КАРОВИЋИ – Према Ердељановићу, Каровићи су „од некуд из Старог Влаха” први дошли на Скок. Оснивач фамилије је Јован Каро, чији је надимак настао по турској речи *кара*, која значи црн. (И данашњи Каровићи су већином црнопути.) Јован Каро је поменут у чибучким тефтерима из двадесетих година XIX века, а у оним из тридесетих – као Миловановић. Каро је умро 1839. године, а на надгробном обележју је означен као „син Милована Даничића са Скока”, што значи да се породично име његовог рода кретало линијом Даничић-Миловано-

вић-Каро-Каровић. Презиме Каровић јавило се први пут 1849. године, а под њим су 1863. постојала два домаћинства са укупно 12 укућана. Једним је управљао Обрад, а другим Обрен, Карови синови.

МИЛОЈЕВИЋИ воде порекло од Милоја Петровића, чије се име наводи у тефтерима, почев од 1824. године. Непосредно после његове смрти (1844) приметно се презиме Милојевић и одмах усталило, а први га је понео Вујо Милојевић, који је 1863. био на челу велике задружне породице од 20 чланова, у којој су, поред осталих укућана, живела његова браћа Вељко, Миљко, Милован и Петроније и синови Милош, Милан, Тодор, Богосав, Добросав и Милисав. Вујо ће после те године добити још два сина, чиме је, уз пород од браће, створена широка биолошка основа за брзо повећање бројности потомака.

ПЕТРОВИЋИ (СЛОВИЋИ) – Раније презиме ових Петровића је Словић, по удовици Слови, која је за преко тридесет година надживела мужа Петра, на чијем је надгробном камену једино урезано: „Овде Петар”. Отуда је њен најстарији син Никола 1835. године убележен у пореском тефтеру као Удовичић, а коме је те и 1839. године порез смањен на половину „због удовности” и зато што је „бећар, са старом мајком и одвећ убог”. Никола Петровић је био старешина породице од шест чланова (1863), али је у међувремену бележен и као Словић, како су му се тада презивала и млађа браћа Станиша и Марко. Од ова три брата настао је сав потоњи пород Словића–Петровића. Током читавог XIX века у званичним писаним документима презиме Словић се кудикамо чешће среће него Петровић, а оно је у народу остало у честој употреби и до најновијег времена.

НОВИЈЕ ФАМИЛИЈЕ

ЂОКИЋИ – Први досељеник из рода Ђокића био је (А)Танасије Сеничанин, који је под ову завичајну одредбу уведен 1860, када му се родио син Ђурђе. Да су Ђокићи из сјеничког краја, који је у то време био у турском царству, упућује и податак да се те исте године венчао и Танасијев брат Петар са Тодором Сеничанин „из Турске”, а и за самог Танасија је у књизи умрлих потврђено да је „досељен из Турске”. Године 1863. на челу породице од осам чланова налазио се Танасије, а од њега и његове браће Петра и Луке потиче све потомство ове фамилије. Осим презимена Ђокић појавио се шездесетих и седамдесетих година неколико пута и његов дужи облик – Ђоковић. Ђокића је презиме при-

хватила и породица Пешић, која се у њихово суседство доселила из сјеничког села Ступа.

САВИЋИ су настали од Саве, друге жене Василија Мићића из Зеока, која је као удовица Витора Недељковића из Вирова дошла за Василија с приведеним десетогодишњим сином Алексијем, рођеним у Дучаловићима. По Василијевој смрти (1874) Сава се издвојила из његове породице и засновала ново домаћинство, а презиме по њеном имену поменуто је први пут 1873. године, када јој се син Алексије венчао. Данашњи Савићи су потомци од Алексијевић синова Милоја, Милована и Драгића, док му је син Светислав имао само женски пород.

ТОПАЛОВИЋИ – Пред Јаворски рат приспели су у подножје Главице Илија и Бојана Топаловић са синовима Веселином, Јовишом и Радомиром. За Илију је у књизи умрлих (1884) наведено да му је место рођења „село Трудово окр. ужички” и да је „досељен пре 10 год. у Зеоке”. Да су Топаловићи потекли из Трудова потврђују и записи у књизи венчаних за Илијине синове Веселина и Јовишу, а да су „одозго” упућује и податак да им је тада кум био из завичајног краја – из Катића, испод Мучња.

ЦОКОВИЋИ (често уписивани и као Ђоковићи) су се обрели у Зеокама почетком деведесетих година XIX века, а стигли су из околине Нове Вароши, од села Комарана. У књизи умрлих је записано да је жена Гвоздена Цоковића Милица рођена „у Ст. Срби код Нове Вароши”. Синови тог Гвоздена, Сретен и Миладин, били су преке крви, па је први убрзо по доласку завршио као хајдук (1895), а и други је због некаквог преступништва робијао. Као храбром ратнику, Миладину се, пошто је одликован Карађорђевоом звездом, заувек изгубио траг негде при повлачењу српске војске 1915. године. Смрћу ове браће и њихових малолетних синова Цоковићи су се по мушкој линији угасили. Сретенова жена се преудала, а за Миладинову кћерку се привенчао зет из Рисимића. Погробно сећање на Цоковиће остало је на надгробном споменичку који су шестогодишњем Јовану, синчићу хајдука Сретена, подигли „чича Миладин и мати Трњина”.

ОСТОЈИЋИ – Као своје комшије у старом завичају, Остојиће су у Зеоке довели Цоковићи и настанили их уз себе, при самом крају села, у селској шуми у Враници. У књизи умрлих је посведочено да је Милисаву Остојићу место рођења „село Комарани у Стар. Србији”. Оставши без подмлатка (Милисаву су умрли син и три кћерке), и Остојићи су се, као и Цоковићи, убрзо утрли, а на њихово имање се 1910. године, уз

Милисављеву кћерку Миленију, привенчао Благоје Гавриловић Дилдо из Тијања. На краткотрајно постојање ове породице још једино опомињу накривљени пешчари на зеочком гробљу Милисаву (+ 1906), његовој кћерки Миленији (+ 1918) и жени Марти (+ 1924).

МАСАЛИ су се доселили из околине Прибоја док су се још водиле битке на јаворском ратишту 1876. године, што потврђује и запис у књизи умрлих да је Анђелија, жена Вукадина Масала, рођена „у Босни, прешла у време рата у Србију”. Ближе завичајно одредиште обелодањено је у белешкама да је и Вукадину и Јанку Масалу место рођења било „село Бања у Турској”. У овој су се породици рађала и умирала деца Вукадина, Петра и Сава, од којих је једно угледало свет у Марковици, где су Масали у почетку били краткотрајно настањени и где су у суседним Дучаловићима стекли нове кумове. Године 1919. страдао је Живојин Масал од ножа који је на њега потегао брат Светозар. Живојин је покопан при крају тек засноване окућнице на Главици, а са братом убицом, после петнаестак година, Масалска је кућа заувек запустела.⁸

ПАЈОВИЋИ – Први помен зеочких Пајовића (за разлику од којићких) је из 1883. године, када се Обрену и Новки родила кћерка Живана. Тај Обрен се коју годину пре доселио из ариљског села Брекова, а умро је 1905. Недоумицу о правом родном месту Пајовића уноси податак да је за Обреновог сина Вукашина у књизи венчаних наведено да је рођен у Белој Реци, а код Ердељановића пише да су Пајовићи дошли из Бјелуше. На Обренову „ариљску” постојбину опомињу и места живљења његових кумова. Један је био од Котлајића из Ступчевића, а други од Шолајића из Брекова. Од Обренових унука Војислава и Добросава (Вукашинових синова) настала су два мања домаћинства.

ВУКОСАВЉЕВИЋИ – Презиме Вукосављевић се у Зеокама појавило 1883. године, када се Филип Вукосављевић привенчао за Аноку Крљанац. За Филипа је тада забележено да је рођен „у Љепојевићима у Босни”, а да је становао у Грабу. И четири године доцније, кад му се родио син Велимир, Филип ће бити записан као житељ Граба. Са Велимировом погибијом у рату 1914. „на Вишеграду”, породица Вукосављевић се по мушком потомству утрла, а на њено кућиште призетио се Јездимир Караклајић из моравичког села Добраче.

КАРАКЛАЈИЋИ – Јездимир Караклајић се 1920. године привенчао за Дринку, удовицу Велимира Вукосављевића. Он је дошао на ми-

8. Масали су по Првом светском рату почели да носе презиме Јанковић по деди Јанку, који је као осамдесетогодишњак умро у Зеокама 1885.

раз из Тијања, где је као младић живео у Кулашевићима код свог ујака. Умро је од повреде ножем приликом дизања крова на зеочку школу, на чијој је градњи мајсторисао (1931). Јездимир је иза себе оставио сина Миладина, чија су три сина, који живе и раде у Чачку, засновала у селу мања „излетничка” домаћинства.⁹

БОРБИЛОВИЋИ – Године 1863. тридесетшестогодишњи Станоје Борђевић–Борђиловић био је, по процени имовине, један од најсиромашнијих Зеочана, јер му се све имање састојало од свега два плуга ораће земље. Као тек приспели дошљак из моравичке Брезове, села испод Мучња, живео је са женом Милицом и три женска детета. За њега је почетком XX века Ердељановић записао: „Борђиловић (старо презиме: Шекеље) је из среза моравичког. Најпре је био у Паковраћу, па је пре 40 година дошао у Зеоке.” Немајући мушког потомства, Борђиловића је породица, привевши под свој кров домазета од Станића рода, изгубила своје презиме.

СТАНИЋИ – Привенчавши се за Стаменију, кћерку Станоја Борђиловића, двадесеттворогодишњи Светозар Станић из Ступчевића постао је 1896. стални зеочки житељ. У књизи венчаних је наведено да му је место рођења „село Ступчевићи”, а становања „село Зеоке” и да је син Јелисавке Станићеве (што, свакако, значи да је рођен ван брака). Пошто је смрћу сина Милића и Светозар остао само на женском породу, у његов се дом призетио зет од Радовановића из Граба.

РАДОВАНОВИЋИ – Радовановића породицу је засновао Миодраг Радовановић из Граба, који се 1923. године привенчао за Станојку, кћерку Светозара Станића. Сада на Станића домаћинству живи Миодрагов унук од најстаријег сина Славимира – Драшко.

ВУЈИЧИЋИ – Оснивач Вујичића породице је Вујица Цукавац, доселац из Беле Реке, који се 1843. привенчао за Станку, удовицу Глигорија-Глиша Аранђића. Вујица је за собом оставио сина Јована, а овај Миладина, чијом се неудаваном кћерком Миојлом породица Вујичић угасила шездесетих година XX века. Вујица Цукавац се једном (1847) појавио као Зарић, а једном (1859) као Захаријевић, свакако према очевом имену. У Зеокама је 1863. године, као самац и слуга, пописан и неки Радивоје Цукавац, а који није заснивао породицу.

9. Презиме Караклајић је први пут поменуто у Зеокама 1894. године, када је умрла двадесетчетворогодишња девојка Ката Караклајић, којој је место рођења „село Катићи у окр. ужичком”. Не зна се у каквом је сродству ова Ката била са Јездимиром и откуд она у Зеокама.

ЈОВАНОВИЋИ – Породицу Јовановић је са падина Мучња довео средином XIX века Млађен Јовановић, за кога је, када је умро (1891) забележено да му је место рођења „село Пресека окр. ужичког”. Као новопридошлог из „ерских” брда, староселци су га у почетку називали Ера, па је под тим надимком два пута уведен и у књиге умрлих и рођених. Године 1859. преминуо је младенац Глигорије „Младена Ере”, а две године доцније крштен је Гвозден, чији су родитељи „Младен и Милосава Ера”. Млађен Јовановић је 1863. био старешина породице од седам чланова, а син му је Ранко, пошто је остао без деце, усинио жениног братанца од Петровића из Парменца, који сада с два сина живи на Јовановића имовини.

ЦИГАНИ – У Зеокама је крајем XIX и почетком XX века живело и неколико породица Цигана скитача. Од 1883. до 1909. године рођено је у овом селу осморо циганске деце. Родитељи су им Јосо, Драго, Душан и Јован Николић, Никола и Ђоле Јовичић, Павле Васовић и Стеван Раковић. За њих је у књигама рођених записивано: „Цигани из Зеока”, „Цигани скитачи живели у Зеокама”, „Скитачи Цигани сада живе у Зеокама”. Све су то ковачи који су чергарили при дну села, у селској шуми Враници. И кумови су им такође били цигански скитаоци који су се бавили ковачлуком. И једних и других било је дванаест.

СРОДСТВО, ИМОВНОСТ, ПОТОМСТВО

Скоро све зеочке фамилије су досељеничке, али се за оне најстарије не зна одакле су дошле. Зато је Ердѣлановић записао да о пореклу најстаријих породица (а то су оне које су биле ту још у XVIII веку) „не зна нико ништа”. У њих је убројио Ђураке, Ранђиће, Пајовиће, Алексиће, Берјане, Каровиће, Милојевиће и Лончаревиће, док су све остале млађе, јер су досељене или у самом почетку XIX века или доцније. Њихови су оснивачи већином пристигли са старовлашких брда у току два велика доселачка таласа изазвана ратним збивањима – у време повлачења Карађорђевић устаника из Старог Влаха 1809. и после бојева на јаворском ратишту 1876. године.

За неке породице, за које се мање-више нагађало где су им права постојбинска насеља, Ердѣлановић је навео да су „од некуд из Старог Влаха”, „озго”, „од некуд од Сјенице”. За Ђаловиће и Петровиће-Словиће је устврдио да су из Дробњака, јамачно и зато што им је слава

Ђурђевдан, која је била крсно име дробњачког племена.¹⁰ Доиста, према славама се са доста сигурности може тврдити одакле су заједнички обласно-племенски и крвно-сроднички корени извесних старих зеочких родова.

Углавном, у Зеокама се по броју славаца упадљиво издвајају три славе: Аранђеловдан, Ђурђевдан и Лазарева субота. Највише фамилија, чак 16, слави Аранђеловдан, пре свега оне које су проистекле од некадашњих Берјановића, чије презиме указује да су старином од Берана, односно од Васојевића племена (Јанковићи, Рисимовићи, Николићи, Гавриловићи, Мандићи, Петровићи, Мићићи, Вуковићи, Симовићи, Тупајићи), а потом Ранђићи (за које се сматра да су од Пипера), Вујичићи, Буновићи, Маленовићи, Селаковићи и Џоковићи. На другом месту су дробњачки ђурђевци (Крљанци, Ђаловићи, Пајовићи, Кувелићи, Петровићи-Словићи, Ивовићи, Јовановићи, Остојићи), док трећа већа сродничка група за крсни дан има Лазареву суботу (Јевремовићи, Јовковићи, Василијевићи, Даковићи). Остала су крсна имена кудикамо ређа. Стевањдан славе Вучетићи, Ђуракићи и Топаловићи; Јовањдан – Јокићи, Ђокићи и Милојевићи; Никољдан – Алексићи, Аврамовићи и Караклајићи; Петковдан – Каровићи и Ђокићи-Пешићи; Ђурђиц – Станићи и Радовановићи; Пантелијевдан – Ђорђевићи; Срђевдан – Лончаревићи; Митровдан – Савићи; Цвети – „зеочки” Пајовићи;¹¹ Лучиндан – Вукосављевићи. Уместо очинске, домазети су скоро увек прихватили славу породице на чије су имање дошли.

Досељеници су се међусобно срођавали женидбеним и удадбеним везама. Та орођавања била су претежно са фамилијама из истог села. Књиге венчаних обелодањују да је сваки пети Зеочанин (21%) у XIX веку доводио девојку из свог села, док су се остали најчешће женили из суседних Ртара и Граба, а затим из Горачића, Марковице и ближих места доњег Драгачева. Али, доста их је (13%) тазбину нашло у ариљско-пожешким селима, оним око доњег слива Моравице и Ђетиње (чешће у Вирову и Ступчевићима, а потом у Капицама, Лопашу, Добрачама, Рогама, Брекову, Рупељеву и Миросалцима). Отуд су махом долазиле одиве у фамилије чији су се преци некад из тог правца доселили и чије су младожење биле такшег имовног стања.

Осим свакидашњих заселачко-селских пословних додира и оних нешто свечанијих, заснованих на брачном сродништву, Зеочани су има-

10. По Ердљановићу, Петровићи-Словићи су из Дробњака „од тамошње породице Томића”, а занимљиво је да и Ивовићи, чије је претходно презиме било Томић, славе Ђурђевдан.

11. Једна је Пајовића породица у новије време старо крсно име заменила Аранђеловданом, славом Петровића, на чије су се имање, купивши га, населили.

ли и разгранате кумствене везе, најчешће у кругу истог села. Тако су Ђаловићи кумовали Јевремовићима и Милојевићима, Јанковићи – Вучетићима и Пајовићима, Рисимовићи – Јокићима и Васовићима, Николићи – Ивовићима, Петровићи – Василијевићима, Ранђићи – Маленовићима, Јевремовићи – Селацима. Кумовања по осталим селима имали су Николићи (Димитријевићима и Грујовићима у Тијању), Гавриловићи и Мандићи (Јовашевићима у Марковици), Јанковићи и Рисимовићи (Дмитровићима у Негришорима), Ђаловићи (Мариновићима у Грабу), Вучетићи (Божовићима у Пилатовићима). Примећује се да су Ђаловићи, Јанковићи, Рисимовићи и Николићи били повлашћени у кумствима, јер су крштавали и венчавали у двама или трима фамилијама, а већина осталих – никоме.

Из других села Зеочани су највише кумова имали у Гучи и Јездини. Из Гуче су Ђуровићи кумовали Гавриловићима, Мандићима и Каровићима; Протићи – Алексићима и Аврамовићима; Тошићи – Кувелићима, Новаковићи – Вујичићима. Радојковићи из Јездине били су кумови Николићима; Јевремовићи – Петровићима; Бојовићи – Ранђићима; Марићи – Ђуракићима. Кијевци – Бабићи из Виче крштавали су и венчавали Јанковиће, Рисимовиће и Симовиће. Поповићи из Тијања – Јовковиће, Пантелићи – Даковиће и Петровиће (Словиће), Зељовићи – Радовановиће. Илићи из Граба – Ђокиће, Јовичићи – Вукосављевиће. Мајсторовићи из Атенице кумовали су Пантовићима и Ђорђевићима, Топаловићи из Негришора Ђаловићима, Јаћимовићи из Пухова Тупајићима, Бојовићи из Придворице Крљанцима, Пантелићи из Дучаловића Савићима, а Вуловићи – Масалима. Било је старих кумстава и из неколико далеких села: из Станчића (Вуковићима), из Срезоеваца (Ђуновићима), из Прањана (Крљанцима), из Рогу (Лончаревићима), из Брезове (Топаловићима), из Буковика (Џоковићима), али су она поступно, из практичних разлога, замењивана новим, из истог или ближих насеља. Породице досељене после Јаворског рата обично су проналазиле нове кумове између себе или у домовима првих суседа. Кумови су замењивани и кад су крштавана бројна деца, а правим се кумовима није „дангубило”, па су новорођенчад на крштењима „држале” угледније старије жене и људи из њихове фамилије или комшилука, или било ко погодан ко се том приликом затекао код цркве. Нове кумовске сведоке често су узимали и удовци који су се венчавали по други или трећи пут.

Фамилије су се по броју домаћинстава и потомака умногоне разликовале. Године 1863. било их је и са преко 20 чланова, али и са само

два до три. Најбројнији су били Крљанци (29), Кувелићи (24), Милојевићи (20), Јевремовићи (20) и Пајовићи (19), а потом Вуковићи (17), Ђаловићи (16), Рисимовићи, Ранђићи и Тупајићи (по 15), док су у најмаљобројније спадали Ђуновићи, Гавриловићи, Савићи, Василијевићи и Даковићи (до четири члана). Преко половине фамилија живело је те године у по једној до две куће а највише је одвојених домаћинстава било у Вуковићима (пет) и Крљанцима (четири), док их је у Мандићима, Ђуракићима, Ђаловићима и Кувелићима имало по три. Још је преовлађивао задружни начин живота па је у једном дому обитовао пород од неколико браће и синова. Најзадружније кућанство било је Вуја Милојевића (20), а затим Вуксана Кувеле (16), Борисава Рисимовића и Лазара Тупајића (по 15) и Станише Лончаревића (14). Али, било је и породица које су се разделиле на неколико веома инокосних домаћинстава, као што је случај са Вуковићима, чији су деобари живели побашка у пет кућа, и са Мандићима, чија се невелика задружна заједница „раситнила” у три оделите породице. А, имало је те године и пет инокосника (који ни доцније нису заснивали породице), као и шест двочланих кућанстава.

У већини фамилија знатно се више рађало него што је умирало, па се прираштај становништва између 1863. и 1890. године повећао чак за 61 одсто. То је принудило разгранатије задруге да деобом заснивају нове кућне прагове и оцаке, па је број одвојених огњишта и димова порастао за 43 одсто. Већ почетком XX века породице које су 1863. године живееле под једним слемом толико су се повећале да су морале да се разделе у неколико нових самосталних кућа. Тако су Ђокићи од једне куће нарасли на четири, Милојевићи и Лончаревићи на пет, а Јевремовићи од две на шест, док су се остали по броју домова махом удвостручили. Највише је домаћинстава тада (почетком XX века) било у Крљанцима (осам), Кувелићима (седам) и Јевремовићима (шест). С друге стране, неке стариначке породице никад нису могле да увећају свој нараштај било што су се рађала само женска деца или што су мушка рано умирала (у појединим пород се чак смањило, па и потпуно угасило) па су стално остајале на једној или две куће (Даковићи, Мићићи, Петровићи, Перовићи, Гавриловићи, Симовићи, Вучетићи, Ђуракићи, Локићи, Васовићи, Тупајићи, Маленовићи, Василијевићи). Примера ради, Луки Даковићу је помрло седморо деце, Маринку Вучетићу и Урошу Петровићу по шесторо, Малену Селаковићу – петоро, а дешавало се да у појединим домовима у току само једне године премине од двоје до четворо младенчади.

Различита бројност фамилија учинила је да су се оне умногоме разликовале и по имовном стању. Већ из чибучког тефтера из 1822. године види се да су поједини домаћини имали по 50 оваца и коза, док их је десетак било са испод десет. У пореским списковима из 1835. и 1839. године уз неколико је пореских глава уписано да им је данак смањен зато што су сувише сиромашне („убог”, „сасвим убог”, „и одвећ убог”). Раслојавање по поседовању непокретног имања лако пада у очи, јер се вредност целокупног иметка појединих домаћинстава 1863. године кретала од шест до 160 цесарских дуката, што, статистички исказано, значи да је најнеимућнији Зеочанин био око 27 пута сиромашнији од најбогатијег. Те године је пописано 17 домова чије је имање процењено на преко сто дуката, али исто толико сиромашака чија је имовина вредела испод 25 дуката. Најбогатија газдинства била су Вуја Милојевића (161 дукат), Милорада Јовковића (144), Сретена Аврамовића (137), Јована Вучетића (135), Лазара Максимовића (129) и Тисава Ђаловљевића (127), док су имањем најоскуднији били Станоје Ђорђевић (шест), Млађен Јовановић (седам), Андрија Селак (седам), Танасије Ђокић (11) и Милисав Вуковић (11). У најнеповољније стање дошли су они који су се тек заселили и они чије су породице биле или инокосне или слабијег здравља. Тако је Млађен Јовановић имао свега један плуг ораће земље, Станоје Ђорђевић и Сава (жена Василија Мићића) били су и без куће, а за слугу Радивоја Цукавца уписано је: „Имање: нема”. И тадашњи месечни приходи добро обелодањују велике имовинске разлике, јер су они по једном домаћинству износили од једног до 27 талира. Око три четвртине кућа приходовало је од стоке, око половина од пољоделства, а свака понешто и од „личне привреде”. Само су се два домаћинства одала непољопривредним занимањима, која су обезбеђивала уноснију новчану зараду. Тако су највеће месечне приходе имали Вујо Милојевић, који се бавио механцилуком, и Лазар Тупајић, коме су талири пристизали од „калаштине”, тј. од трговине стоком.¹² Доцније, крајем XIX века, због издељености намножених потомака, неке су својевремено најбоље стојеће фамилије осетно посиромашиле, у које првенствено спадају Милојевићи, Лончаревићи, Кувелићи и Јевремовићи. Уста је било све више, а окућнице се, оранице, ливаде, воћњаци и забрани смањивали, па је оскудевање у имањима бивало све веће. Пренасељеност села приморала је покоје фамилије да купују земљу у мо-

12. Да су се поједини Зеочани од седамдесетих година XIX века бавили неземљорадничким занимањима потврђују и надгробни натписи, из којих се сазнаје да су Вујо Милојевић и Мијаило Јевремовић били трговци, а Марко Словић – терзија, док је Тихомир Каровић „свршио занат терзински”.

равској долини, а појединце да се одсељавају у Чачак и одају шегртовању, градским занатима и трговини.

Тако су се поједине породице бројно нарастале, неке имовно тањиле, покоје и потомством и имањем остајале „на истом”, али их је доста било изложено мањим или већим променама презимена. Те су промене необично дуго трајале, без обзира што је званична државна управа све чинила да се она што брже осавремене и заувек утврде, ради чега је и донела закон о устаљивању фамилијарних имена (1851), како би се „унапредак за свагда знати могло једно презиме једне исте фамилије”. Млада српска држава није трпела да се под кровом истог дома деда, отац и син различито презивају, а по слободним опредељењима кућних старешина било је чак случајева да је исти укућанин крштен под једним презименом, венчан под другим, а умро под трећим! Није била реткост да су се потомци настали од истог претка презивали и на пет различитих начина. Тако су, пре него им се усталило данашње породично име, Крљанци били Милутиновићи, Миловановићи, Радивојевићи и Сретеновићи; Јанковићи – Трифуновићи, Максимовићи, Амићићи и Милићи; Симовићи – Марковићи, Илијићи, Илијашевићи и Куштровићи. По четири претходна презимена носила су и Ђуракићи (Ђурака, Плећовић, Марковић, Маринковић), Тупајићи (Тупаја, Драгићевић, Радисављевић, Лазовић) и Василијевићи (Кнежевић, Даниловић, Дмитровић, Вишњић). Кућне старешине су се тешка срца одрицали од милих старих презимена, па су их попови покоји пут у протоколе уписивали као двопрезимене: Петровић-Словић, Стојнић-Николић, Симовић-Илијашевић, Перовић-Томић. Жал за напуштеним породичним именом задржао се понегде и у патријархално-подсетничком „средњем слову”.

Изменама нису подједнако захватани сви презименски називи, јер су неки били утврђени већ са ослобођењем од Турака, док су поједини, преиначавајући се од колена на колена и по три-четири пута, добили коначан облик тек почетком XX века. Тако су неке фамилије претрајале и преко сто година са неизмењеним или незнатно преобликованим почетним презименима: Крљанци, Алексићи, Пајовићи, Ранђићи и Лончаревићи као и оне чији су називи настали од надимака (Ђаловићи, Ђуракићи, Кувелићи, Каровићи, Тупајићи). С друге стране, поједина су се породична имена изгубила и пре 1850. године (Марковић, Миловановић, Радојичић, Даничић, Стевановић, Михаиловић, Милошевић, Лазаревић). У другу половину XIX века нису ушла и презимена фамилија Савић (на Скоку), Станић, Зарић, Драгићевић, Царевић, Радисавље-

вић, Ђоровић и још нека. За измене презимена свака је породица имала јаке осећајно-сродничке разлоге који су се упорно опирали јаком притиску практичних потреба једноличних државних установа и чиновничких образаца. Родбина је гајила веће или мање поштовање према појединим својим челницима куће, па је, ради достојног одужења и продуженог сећања на њих, подешавала породична имена час према деди и баби, час према оцу и мајци. Ипак, на крају, над шаренилом мање-више произвољних презименских жеља кућаничког језгра превагнули су строги уједначујући захтеви пореских уреда, судства, војске, школства и трговине. Јавна и званична управно-судска и црквена документација потиснула је стару усмену навику да се „батаљују” породична имена. Отуда је преко сто разноврсних облика зеочких презимена из XIX века сведено на свега 48 у XX веку. Више од половине их није издржала надметање са својим јачим такмацима, а нека нису могла да заживе ни годину-две, па им се нашло трага само у по једном „узгредном” помену. За неколика је нејасно којој су породици припадала, односно од којих су личности настала (Илинчић, Јеремић, Миловић, Лукић, Скитара).¹³

Занимљив је био став потомства према презименима насталим од женских имена. У XIX веку било их је једанаест, а остало их је до данас свега три. Ишчезли су Удовичићи, Даничићи, Цветићи, Станићи, Илинчићи, Стојнићи, Словићи и Вишњићи, а одржали се само Ранђићи, Мандићи и Савићи. Ма колико високо поштовали мајку-удовицу, која је породичну имовину обдржала и унапредила, патријархални синови су се ипак постепено, по њеној смрти, враћали имену рано преминулог оца. Тако су Стојнићи по Стојнином упокојењу неосетно постајали Николићи, а Словићи су и близу стотину година били у двоумици између Слове и Петра, да би се на крају ипак приволели мушкој страни.

Осим што су бројна стара краткотрајна презимена (заменењивањем новим) ишчезла, неколико их је заувек нестало зато што су се одговарајуће фамилије затрле. Нема одавно Пантовића и Цветића, а потом Даковића, Масала, Цоковића, Остојића, Васовића, Вујичића, Мићића. Али, успомена на давна презимена и на челне људе појединих породица претрајава у називима њихових некадашњих окућница, њива, ливада, шума, брегова, потока. Они који су купили или ма којим другим начином наследили имања од „нестајућих” власника сачували су њихов

13. Свођење презимена на један постојан облик ваља довести у чврстићу везу са поступним описмењавањем народа. Док је селом владала традиционална усмена култура, у „нестајућа” се презимена нико није мешао. Са развојем шире писмености и појавом све чешћег записивања селских домаћина у пореске спискове, судска акта и црквене протоколе напореда се, а посебно средином XIX века, јавила и потреба за писаним утврђивањем презимена.

помен у својим новим стечевинама. Опстојавају ишчезла имена давнашњих зеочких домаћина у Пантовини, Радовини, Вуковини, Плећовини, Ђураковини, Васовини, Сретеновини, Борђевини, Влајковини, Даквини, Ранковцу, Станишином брегу, Андровом потоку, Цоковчевом гробу...

Тако су сећања на постојање зеочких породица и фамилија, осим у чиновничким списковима и свештеничким протоколима, остала и у називима њихових некадашњих земљишних поседа. Да се укаже на њихово порекло, осниваче, настајање и трајање њихових имена био је основни циљ и овог родописног сведочења.

LES FAMILLES DE ZEOKE

Le présent texte sur les vieilles familles de Zeoke et sur celles qui s'y sont récemment établies, se compose de notes sur la genèse de la population de ce village au cours du XIXe siècle et au début du XXe, ainsi que sur ses origines, sur l'état de fortune des habitants du village, sur leurs liens de famille, sur les changements de leurs noms, avant que ceux-ci aient été définitivement fixés, enfin, sur l'extinction de certaines communautés familiales. Le texte traite surtout une période cruciale /milieu du XIXe siècle/ où la plupart des familles prirent le nom qu'elles ont gardé jusqu'à nos jours; c'étaient les années où vivaient leurs ancêtres qui ont fait souche, c'est-à-dire depuis lesquels a commencé la ramification de leur arbre généalogique.

Ces généalogies rurales, fondées sur des documents écrits de source, ainsi que sur les dires des connaisseurs, dignes de confiance, de l'histoire du village, nous informent d'une manière authentique quelles familles sont de vieille souche et lesquelles de date plus ou moins récente, qui a été leur ancêtre, quelles modifications a subies leur nom de famille avant de se fixer. En outre, elles nous apprennent quel est le saint patron que fête chacune des familles, qui sont leurs cousins et leurs parrains, d'où viennent les jeunes épousées, combien de membres compte chacune des familles, quel est leur état de fortune etc.

Radojko Nikolić